

Notitie

Opdrachtgever: H. Baas, gemeente Zoetermeer
Auteur: ir. G. Bakker
Betreft: overzicht beschermde natuurwaarden
bestemmingsplangebied Palenstein
Projectnummer: 0904c
Datum: 28 maart 2013
Status: DEFINITIEF

bezoekadres:
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345
3015 AA Rotterdam
telefoon: 010 – 266 04 70
e-mail: info@bureaustadsnatuur.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

Inleiding

Op verzoek van de gemeente Zoetermeer heeft Bureau Stadsnatuur een overzicht gemaakt van beschikbare informatie over het voorkomen van strikt beschermde soorten voor het bestemmingsplangebied Palenstein in de gemeente Zoetermeer (Figuur 1). Leidend hierin waren de informatie aanwezig in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB), alsmede de resultaten van een recent uitgevoerde inventarisatie in het hoogbouwdeel van het gebied (Bakker 2012).

Figuur 1. Begrenzing bestemmingsplangebied Palenstein, Zoetermeer (zwarte lijn).

Bij nieuwe ontwikkeling in een bestemmingsplangebied (bijvoorbeeld bouw van een nieuwe woning of sloop van een oude) moet in principe altijd gekeken worden naar de ecologische aspecten. Er moet worden getoetst of er sprake is van mogelijke negatieve effecten op beschermde soorten die zijn vermeld in de bijlagen bij de Flora- en Faunawet. Als hiervan sprake is, moet ontheffing of vrijstelling worden aangevraagd. Voorts moet bekeken worden of er (in)directe effecten zijn op beschermde natuurgebieden in de omgeving. Om een idee te krijgen welke soorten redelijkerwijs voor kunnen komen in het bestemmingsplangebied Palenstein en welke beschermde functionaliteiten en daaraan gekoppelde risico's voor een activiteit deze met zich meebrengen, is daarvan een overzichtstabel gemaakt (zie verderop).

Vigerende natuurwetgeving bestemmingsplangebieden

Voor een nadere toelichting op enkele begrippen zoals 'gunstige staat van instandhouding' wordt verwezen naar Bijlage 1. Hieronder wordt vooral ingegaan op de aan de vigerende natuurwetgeving gekoppelde procedure.

Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 is niet van toepassing. De in de bestemmingsplangebieden aanwezige natuurwaarden hebben geen ecologische relatie met Natura 2000-gebieden in de omgeving of elders.

Flora- en faunawet: beoordelingskader/procedure

Tot voor kort gold binnen het Ministerie van EL&I, thans EZ, de in 2009 opgestelde beoordelingswijze "Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet". Volgens deze beoordelingswijze kon een ontheffingaanvraag (en verlening) achterwege blijven indien voldoende mitigerende maatregelen worden genomen. De redenering was dat met deze maatregelen de functionaliteit van de beschermde voortplanting- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen gegarandeerd kan worden. Er zou dan - volgens het beleid - geen sprake zijn van overtreding van een wettelijk verbod en er behoeft dan ook geen toetsing van overheidswege plaats te vinden. Er kon (en kan) wel een beoordeling gevraagd worden bij Dienst Regelingen (voor de zekerheid) en bij een positieve beoordeling van het mitigatie- of compensatieplan werd een zogenaamde 'positieve afwijzing' verleend; er was dus geen ontheffing nodig.

Uit jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (o.a. AbRvS 15 februari 2012 en AbRvS 11 juli 2012) is inmiddels gebleken dat die praktijk in strijd is met de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De uitspraak komt er op neer dat de maatregelen uit een mitigatieplan bedoeld zijn om de negatieve effecten van de werkzaamheden te verzachten. Ze voorkomen ze echter niet. Er is dus wel sprake van overtreding van de verbodsbepalingen uit de wet en dus luidt de conclusie dat er wel degelijk een ontheffing aangevraagd moet worden.

Op dit moment (maart 2013) is het beleid van het Ministerie van EZ nog niet aangepast aan de recente uitspraken. Er is contact opgenomen met de Dienst Regelingen van het Ministerie van EZ. Men is bezig het beleid aan te passen zodat er nog immer ontheffing mogelijk is op basis van een mitigatieplan. Van belang daarbij is dat de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats van de strikt beschermde soorten gewaarborgd dient te worden. Dit is mogelijk door in een mitigatieplan de daarvoor benodigde maatregelen op te nemen en vervolgens uit te voeren.

Voor de soorten uit Bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn (bijvoorbeeld alle vleermuissoorten) geldt, dat in het geval er sprake is van negatieve effecten als gevolg van de werkzaamheden en er geen maatregelen getroffen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te garanderen, ontheffing aangevraagd dient te worden op grond van een wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn. Men kan in beginsel ten behoeve van een ontheffing van, dan wel vrijstelling voor, het verbod op het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten of anderszins vaste rust- en verblijfplaatsen, een beroep worden gedaan op het belang zoals genoemd in artikel 2, derde lid, onder e, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (zie uitspraak AbRvS, 2 mei 2012). Het wettelijk belang is dan gelegen in: 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'.

Indien zich een ruimtelijke ontwikkeling (sloop, nieuwbouw) voordoet op een locatie waar potenties voor een beschermde functionaliteit zijn aangetroffen, dient er eerst door de initiatiefnemer een onderzoek te worden uitgevoerd conform de voor de betreffende soortgroep geldende werkwijze, bijvoorbeeld het landelijke vleermuisprotocol in het geval van vleermuisen. Het protocol beschrijft de voorwaarden waaraan een veldonderzoek moet voldoen. Bij vogels worden doorgaans de inventarisatierichtlijnen van Sovon verlangd. Overigens zijn deze werkprotocollen geen plicht, mits men de gehanteerde onderzoeksmethodiek kan onderbouwen en deze de betrouwbaarheid van de uitkomst niet aantoonbaar negatief beïnvloedt. Men moet

dus kunnen beargumenteren dat de geleverde onderzoeksinspanning de getrokken conclusies rechtvaardigt (zijn er geen planten of dieren gemist?). Op basis van de resultaten van het nader onderzoek kan beoordeeld worden of de voorgenomen plannen kunnen leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Als dat het geval is dienen in een op te stellen mitigatie- en/of compensatieplan maatregelen te worden opgenomen ter onderbouwing van de benodigde ontheffing en vooral ter bescherming van de aangetroffen functionaliteit(en) voor plant of dier.

Werkwijze

Beschouwd is het bestemmingsplangebied Palenstein. De hieronder geproduceerde tabel presenteert voor het gebied de soorten waarvan waarnemingen zijn opgenomen in de NDFF of waarvan recent onderzoek (Bakker 2012) het voorkomen heeft uitgewezen. De NDFF bevat waarnemingsgegevens afkomstig uit diverse bronnen, zowel Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) als de publiek toegankelijke database www.waarneming.nl. Voor de periode 1 januari 2007 tot en met 19 februari 2013 is een export gemaakt uit deze database. Men dient zich te realiseren dat het in hoofdzaak losse waarnemingen van soorten betreft die niet aangeven of een beschermde functionaliteit (nest, holte, groeiplaats) aanwezig is, of is te verwachten. Daarom is op basis van 'expert judgement' en in enkele literatuurbronnen aanwezige informatie (zie literatuurlijst) aangegeven of een beschermde functionaliteit aanwezig of te verwachten is. Daarnaast bevat de database in hoofdzaak veelbekeken organismen, met name vogels. Daarom is op basis van de specifieke publicaties 2 tot en met 5 hieronder ook vermeld welke soorten met beschermde functionaliteiten nog meer te verwachten zijn.

Samenvattend zijn voor gegevens over het voorkomen van soorten de volgende bronnen geraadpleegd:

1. NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna; beoogt de meest volledige database met natuurgegevens van Nederland te zijn).
2. Bakker, G. 2012. Inventarisatie beschermde natuurwaarden Palenstein, Zoetermeer. bSR-notitie 0827. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
3. Beschermde en bedreigde flora en fauna gemeente Zoetermeer (Bakker *et al.* 2007).
4. Veldgids beschermde planten en dieren in de gemeente Zoetermeer (Vos & Zsegedi 2011).
5. Vleermuizen in Zoetermeer (Bakker & Mostert 2010).

Soortentabel

Onder de kop 'populatie in plangebied' is vermeld of het vermoeden bestaat dat de soort het plangebied als vaste verblijfplaats of groeiplaats gebruikt. In de kolom 'strikt beschermde functionaliteit in plangebied' is aangegeven of in het plangebied sprake kan zijn van beschermde situaties waarvoor een Gedragscode of ontheffing vereist is. Onder de kop 'relevantie' is aangegeven bij welk soort activiteit er een verhoogd risico bestaat op aantasting of verstoring van de soort. De gekleurde delen in de tabellen zijn soorten waarop men bij ruimtelijke activiteiten de aandacht moet vestigen in het gebied. Geel betekent: soort aanwezig in NDFF-database. Oranje betekent: voorkomen waarschijnlijk op grond van verspreiding en voorkomen in Zoetermeer op basis van Veldgids.

PALENSTEIN								
Soortgroep	Naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst	ffwet tabel	Populatie in plangebied	Strikt beschermde functionaliteit in plangebied	Relevantie	Bron
Vogels	Ransuil	<i>Asio otus</i>	Kwetsbaar	3	mogelijk	mogelijk	Kapwerkzaamheden, incidenteel	NDFF
Vogels	Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>		3	mogelijk	mogelijk	Kapwerkzaamheden, incidenteel	NDFF
Vogels	Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>		3	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, algemeen	NDFF

Vogels	Huismus	<i>Passer domesticus</i>	Gevoelig	3	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, algemeen	NDFP
Zoogdieren	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>		3	ja	ja	Sloop en renovatie, algemeen	NDFP, Bakker (2012)
Zoogdieren	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>		3	ja	ja	Sloop en renovatie, algemeen	NDFP, Bakker (2012)
Vissen	Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>	Kwetsbaar	3	ja	ja	Werkzaamheden aan watergangen, algemeen	NDFP, Bakker (2012)
Zoogdieren	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>		3	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, incidenteel	Veldgids
Vissen	Kroeskarper	<i>Carassius carassius</i>	Kwetsbaar		mogelijk	mogelijk	Werkzaamheden aan watergangen, algemeen	Veldgids
Vissen	Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>		2	mogelijk	mogelijk	Werkzaamheden aan watergangen, algemeen	Veldgids
Flora	Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>		2	mogelijk	mogelijk	Werkzaamheden aan watergangen, algemeen	Veldgids
Flora	Gele helmblom	<i>Pseudofumaria lutea</i>		2	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, algemeen	Veldgids
Flora	Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>		2	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, algemeen	Veldgids
Flora	Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>		2	mogelijk	mogelijk	Sloop en renovatie, algemeen	Veldgids
Insecten - Libellen	Vroege glazenmaker	<i>Aeshna isocetes</i>	Kwetsbaar	n.v.t.	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Ekster	<i>Pica pica</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Groene Specht	<i>Picus viridis</i>	Kwetsbaar	3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Groene Specht	<i>Picus viridis</i>	Kwetsbaar	3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Grote Bonte Specht	<i>Dendrocopos major</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Grote Gele Kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Grote Mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	Gevoelig	3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Houtduif	<i>Columba palumbus</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Kauw	<i>Corvus monedula</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Koolmees	<i>Parus major</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Meerkoet	<i>Fulica atra</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Merel	<i>Turdus merula</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Putter	<i>Carduelis carduelis</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Roodborst	<i>Eriothacus rubecula</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>		3	mogelijk	mogelijk	zorgplicht	NDFP
Vogels	Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Turkse Tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Vink	<i>Fringilla coelebs</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Wilde Eend	<i>Anas platyrhynchos</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Zwarte Kraai	<i>Corvus corone</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>		3	ja	nee	zorgplicht	NDFP

Zoogdieren	Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>		1	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Zoogdieren	Mol	<i>Talpa europaea</i>		1	ja	nee	zorgplicht	NDFP
Vogels	Blauwe Reiger	<i>Ardea cinerea</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Buizerd	<i>Buteo buteo</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Kleine Mantelmeeuw	<i>Larus graellsii</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	Kwetsbaar	3	nee	nee		NDFP
Vogels	Oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	Gevoelig	3	nee	nee		NDFP
Vogels	Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>		3	nee	nee		NDFP
Vogels	Zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>		3	nee	nee		NDFP
Zoogdieren	Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	Kwetsbaar	3	nee	nee		NDFP

Conclusies

Algemeen

Bij het verwijderen van bomen en struweel is het broedseizoen overal een factor van betekenis. Een breed scala aan vogelsoorten is als broedvogel te verwachten in zowel particulier als openbaar groen. Omdat verstoring van vogels in het broedseizoen is verboden en de meeste vogels al in maart beginnen met nestelen, dient men hierop bedacht te zijn. Verder moet men bij elke handeling de zorgplicht inacht nemen, wat een fatsoenlijk handelen inhoudt ten aanzien van alle wilde planten en dieren, ook degene die niet in de tabellen met beschermde soorten zijn vermeld. De conclusie specifiek voor Palenstein is hieronder vermeld. In het algemeen wordt geconcludeerd dat de Flora- en faunawet op voorhand de uitvoering van het bestemmingsplan Palenstein niet in de weg staat.

Palenstein

Zowel in hoogbouw als in laagbouw is er in Palenstein kans op voorkomen van Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis, vooral in situaties met open stootvoegen en spouwmuren is er kans op aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soorten. Daarnaast is er kans op paarverblijfplaatsen van de Ruige dwergvleermuis in oude bomen, vooral wilgen en populieren.

Wat vogels betreft zijn Gierzwaluw en Huismus aandachtsoorten, al ontbreken deze soorten in de hoogbouw in het gebied. In de laagbouw zijn veel potenties aanwezig. In de watergangen is een grote populatie Bittervoorn aanwezig. Dit schept verantwoordelijkheden bij werkzaamheden aan water en oevers. Ten aanzien van flora is de Rietorchis aandachtspunt langs oevers van watergangen. De grote oppervlakte aan tuinen biedt kans op vestiging van Gele helmblom, Tongvaren en Steenbreekvaren. Er komen geen beschermde soorten voor waarvan de landelijke of lokale gunstige staat van instandhouding in het geding is. In geval van een beschermde situatie zal een goedgekeurd mitigatieplan in combinatie met een ontheffing of het werken volgens een goedgekeurde Gedragscode, vrijwel altijd volstaan om een ontwikkeling doorgang te kunnen laten vinden.

Aanbevelingen

Soortenstandaards

Voor diverse beschermde soorten in heeft het Ministerie van EZ soortenstandaards laten opstellen. Hierin zijn de maatregelen beschreven die van toepassing kunnen zijn bij ruimtelijke projecten. Bij het aanvragen van een ontheffing volgt Dienst Regelingen (in de praktijk: Dienst Landelijk Gebied, die de toetsing van de ecologische inhoud verzorgt) in grote lijn deze soortenstandaards. Voor Huismus, Gierzwaluw en twee soorten

vleermuizen zijn deze documenten er, voor de Laatvlieger is deze nog in de maak. Kijk hiervoor op:
<http://www.hetInvloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/soortenstandaards>

Mitigerende maatregelen Huismus en Gierzwaluw

Voor de hier en daar in het beschouwde bestemmingsplangebied voorkomende Huismus kan, afhankelijk van de aantallen, locatie en omgeving, een spectrum aan maatregelen overwogen worden. De effectiviteit of nut van een maatregel dient per locatie te worden beoordeeld. De gekozen maatregelen kunnen worden opgenomen in een mitigatie-/compensatieplan. Het is bekend dat Huismussen en Gierzwaluwen kunstmatige broedvoorzieningen zoals speciale dakpannen en neststenen kunnen accepteren. In nieuwbouw en bij renovatie kunnen speciale voorzieningen worden gebruikt zodat er vervangende broedgelegenheid ontstaat. Indien de nieuwbouw (met nieuwe broedgelegenheid) nog niet gerealiseerd is voor aanvang van het nieuwe broedseizoen, kunnen er ook tijdelijke mussenkasten of nestskasten van houtbeton op geschikte plaatsen in de nabije omgeving worden opgehangen. De specifieke maatregelen dienen vanzelfsprekend te worden afgestemd op de daadwerkelijk voorkomende aantallen en locaties. In ieder geval dienen maatregelen te worden getroffen zowel voorafgaand aan, als tijdens de werkzaamheden.

Voor de Huismus en Gierzwaluw heeft het Ministerie van EL&I soortenstandaards laten opstellen. Hierin zijn de maatregelen beschreven die van toepassing kunnen zijn bij ruimtelijke projecten. Bij het aanvragen van een ontheffing volgt de Dienst Regelingen in grote lijn deze soortenstandaards. De soortenstandaard voor Huismus en Gierzwaluw zijn te vinden op:

<http://www.hetInvloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/soortenstandaards>

Mitigerende maatregelen vleermuizen

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat er in het bestemmingsplangebied Palenstein (potentieel) leefgebied aanwezig is voor enkele soorten vleermuizen. Het gaat om de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone grootoorvleermuis en Laatvlieger. Deze vleermuissoorten zijn net als alle andere Europese vleermuissoorten opgenomen in Bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en vallen onder Tabel 3 soorten Flora- en faunawet (strikt beschermd).

Voor vleermuizen kan, afhankelijk van de aantallen, locatie en omgeving, een spectrum aan maatregelen overwogen worden. De effectiviteit of nut van een maatregel dient per locatie te worden beoordeeld. De gekozen maatregelen kunnen worden opgenomen in een mitigatie-/compensatieplan.

Voor enkele vleermuissoorten, waaronder de in Zoetermeer veel voorkomende Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis, zijn soortenstandaards opgesteld. Hierin zijn achtergrondinformatie over de ecologie van de soort en mitigerende maatregelen beschreven die van toepassing kunnen zijn bij ruimtelijke projecten. Bij het aanvragen van een ontheffing volgt de Dienst Regelingen in grote lijn deze soortenstandaards.

Wanneer men de voor de specifieke locatie geschikte maatregelen uit de soortenstandaard opneemt, is het aannemelijk dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet wordt verkregen. Zeker wanneer aannemelijk is dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie van de soort. Gelet hierop kan de gemeenteraad er op voorhand in alle redelijkheid van uit gaan dat de Flora- en faunawet wat betreft vleermuizen aan de uitvoerbaarheid van het plan niet in de weg staat.

Literatuur

Bakker, G., R.W.G. Andeweg & M.A.J. Grutters. 2007. Beschermde en bedreigde flora en fauna gemeente Zoetermeer. bSR-rapport 85. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

Bakker, G. & C. Mostert. 2010. Vleermuizen in Zoetermeer. Samenvattend rapport 2004-2010. bSR-rapport 156. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

Bakker, G. 2012. Inventarisatie beschermde natuurwaarden Palenstein, Zoetermeer. bSR-notitie 0827. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

Bureau Waardenburg b.v. / gemeente Zoetermeer. 2009. Gedragscode van de gemeente Zoetermeer in het kader van de Flora- en faunawet. Bureau Waardenburg rapportnummer 08-083. Bureau Waardenburg b.v., Culemborg.

Lans, F. van der. 2009. Ecologische quick scan wijk Palenstein te Zoetermeer. Projectcode ZOP90562/C. Van der Helm Milieubeheer B.V. Berkel en Rodenrijs.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep (Dienst Regelingen, brief 26 augustus 2009, kenmerk ffw2009.corr.046) te downloaden van de website van het Ministerie van EL&I.

Rijksen, A. & M. Schillemans 2012. Ecologische Quickscan, Palenstein, Zoetermeer – in het kader van actualisatie bestemmingsplan. Taww bv, afdeling Water, Capelle aan den IJssel.

Vos, J.G. & H. Zsegedi. 2011. Veldgids beschermde planten en dieren van Zoetermeer. Gemeente Zoetermeer.

© Bureau Stadsnatuur | Westzeedijk 345 | 3015 AA Rotterdam

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende.
bSR kan door opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.

Bijlage 1: wettelijk kader – begrippen & definities

Verbodsbepalingen

De van nature in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren worden beschermd door de Flora- en faunawet die in 2002 van kracht geworden is. De soortbeschermingsbepalingen uit de Europese richtlijnen Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn in de Ffwet geïmplementeerd. Deze bescherming dient ervoor te zorgen dat zeldzame en bedreigde soorten niet in aantallen afnemen of uit Nederland verdwijnen. De bescherming in de Ffwet wordt geregeld middels een aantal verbodsbepalingen (artikel 8 t/m 13):

- artikel 8:* Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- artikel 9:* Het is verboden (beschermde) dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- artikel 10:* Het is verboden (beschermde) dieren opzettelijk te verontrusten.
- artikel 11:* Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen (zie onderstaande paragraaf) van (beschermde) dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- artikel 12:* Het is verboden eieren van (beschermde) dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.
- artikel 13:* Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van (beschermde) dieren te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

Voortplantingsplaatsen en andere vaste rust- en verblijfplaatsen

Tot vaste rust- en verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Ffwet worden bijvoorbeeld verblijven van vleermuizen of voortplantingswateren van de Rugstreeppad *Bufo calamita* gerekend. Ook de functionele omgeving van een verblijf kan een beschermde status hebben. Dit geldt bijvoorbeeld voor belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau.

Alle inheemse broedvogels en hun nesten mogen niet worden verstoord tijdens het broeden. Voor enkele vogelsoorten geldt dat de broedlocaties dermate belangrijk zijn voor de soort dat deze jaarrond zijn beschermd, dus ook buiten het broedseizoen zijn hier de verbodsbepalingen van artikel 11 van kracht. In 2009 is een aangepaste lijst met jaarrond beschermde vogels opgesteld (Ministerie van LNV 2009). Deze jaarronde bescherming krijgen bijvoorbeeld nesten van honkvaste koloniebroeders, nesten van anderszins zeer honkvaste soorten, soorten afhankelijk van bebouwing of vogels die ieder jaar gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om boomnesten die worden gebruikt door roofvogels en uilen waaronder Buizerd *Buteo buteo* en Ransuil *Asio otus*, en vogels die aan menselijke bebouwing zijn gebonden als Gierzwaluw *Apus apus*, Huismus *Passer domesticus* en Kerkuil *Tyto alba*. Wanneer bij werkzaamheden de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats gegarandeerd kan worden is geen ontheffing nodig. Wanneer dit niet mogelijk is dient ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

Beschermingsregimes

Het soortbeschermingsdeel van de Europese Habitatrichtlijn is opgenomen in de Flora- en faunawet. In de Flora- en faunawet is een groot aantal in Nederland voorkomende planten en dieren opgenomen waarop de hier boven genoemde verbodsbepalingen van toepassing zijn. Later zijn deze soorten in drie beschermingsregimes ingedeeld. Deze driedeling is als volgt:

- Tabel 1. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 1 voor artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Voor deze activiteiten hoeft geen ontheffing aangevraagd worden. Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 1 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort' (de zogenaamde lichte toets).
- Tabel 2. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 2 voor artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de staatssecretaris van EL&I goedgekeurde gedragscode. Hetzelfde geldt voor alle vogelsoorten. Een gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend voor goedkeuring. Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 2 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort'. Dit is niet van toepassing op alle vogelsoorten (zie toelichting tabel 3)
- Tabel 3. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 3 voor artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de staatssecretaris van EL&I goedgekeurde gedragscode. Deze vrijstelling is enigszins beperkt; voor activiteiten die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik geldt geen vrijstelling voor artikel 10 van de Flora- en faunawet. Ook niet op basis van een gedragscode. Een gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend voor goedkeuring. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling, geldt voor soorten in tabel 3 geen vrijstelling. Ook niet op basis van een gedragscode. Hiervoor is een ontheffing nodig. Voor activiteiten in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik en voor activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling is het niet mogelijk voor artikel 10 voor de soorten in tabel 3 een ontheffing te krijgen. Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 3 een ontheffing nodig.

Een ontheffingaanvraag voor de soorten van tabel 3 en de soorten vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (onder meer alle Nederlandse vleermuissoorten) wordt getoetst aan drie criteria:

- 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
- 2) er is geen alternatief;
- 3) er is geen sprake van afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Deze drie criteria vormen de zogenaamde uitgebreide toets. De drie criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle drie moet voldaan zijn). De uitgebreide toets geldt ook voor alle vogelsoorten.

Gunstige staat van instandhouding

Het criterium 'gunstige staat van instandhouding' is van toepassing wanneer soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffwet of Bijlage IV van de Habitatrichtlijn voorkomen, op locaties waar activiteiten gaan plaatsvinden die een wezenlijk negatief effect kunnen hebben op de aanwezige populaties van deze soorten. Deze 'gunstige staat van instandhouding van de soort' mag niet in het geding komen. Voorwaarden waaraan hiertoe voldaan

moeten worden staan in de Habitatrichtlijn benoemd. De 'staat van instandhouding' wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- Uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat op lange termijn zal blijven en
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op langere termijn in stand te houden.

Mitigatie & Compensatie

Voor eventueel verlies van leefgebied van beschermde soorten op plaatsen waar ruimtelijke inrichting of ontwikkeling plaatsvindt, dient compensatie plaats te vinden, hetgeen kan inhouden dat er elders geschikt leefgebied wordt gecreëerd ten gunste van de soort. Daarnaast dienen mitigerende maatregelen te worden genomen waarmee de schade aan de aanwezige populatie tijdens werkzaamheden wordt beperkt.

Zorgplicht

In de Ffwet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2), een algemeen geldende fatsoensnorm voor de omgang met flora en fauna. Deze zorgplicht houdt in dat menselijk handelen zo weinig mogelijk nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. Wanneer men weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat werkzaamheden nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen hebben, dient men dit, mits redelijkerwijs mogelijk, te vermijden of deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet. In het geval van beschermde planten of dieren geldt de zorgplicht ook als er een ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht voor dieren betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien onvermijdelijk, met zo min mogelijk lijden gepaard gaat.

De genoemde drie items: mitigatie, compensatie en Zorgplicht, zijn algemene voorwaarden ter verkrijging van een eventuele ontheffing van de verbodsbepalingen in de Ffwet.